

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 1-son

VOLUME 6 / ISSUE 1 / 2026

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.6.1.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev,
Y. Yarmolik,
E. Sharipov,
K. Abduvaliyeva,
Y. Mahmudov,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 24-fevralda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 18,1
Adadi: 100. Buyurtma: № 32.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

MAS‘UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti sho‘basi mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY’ATI A‘ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo‘shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSh)

M. Vishovaty – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o‘qituvchisi (Indoneziya)

A. Xoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta‘lim bo‘yicha prorektor, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma‘muriy va moliya huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

G. Yo‘ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo‘ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi dotsenti v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasida dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasida dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So‘fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi katta o‘qituvchisi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

R. Kuchkarov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq, jamiyat va madaniyat sho‘basi dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев,
Е. Ярмолик,
Э. Шарипов,
К. Абдувалиева,
Й. Махмудов,
М. Шарифова,
Ш. Бекназарова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
24.02.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 18,1. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 32.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий сектором административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий кафедрой трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – доцент сектора конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и.о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

М. Курбанов – и.о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и.о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Р. Кучкаров – доцент сектора права, общества и культуры Ташкентского государственного юридического университета, кандидат филологических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev,
E. Yarmolik,
E. Sharipov,
K. Abduvalieva,
Y. Makhmudov,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 24.02.2026.

Paper size: A4. Cond.p.f: 18,1.

Units: 100. Order: № 32.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

R. Kuchkarov – Associate Professor of the Department of Law, Society and Culture of Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 **ESHTURDIYEVA FARANGIZ BAXODIR QIZI**

Huquqiy bo'shliq fenomeni va uni bartaraf etish: O'zbekiston fuqarolik qonunchiligi misolida

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

21 **NOSIROV SHERZOD SHERMATOVICH**

Transchegaraviy to'lovga qobiliyatsizlik huquqi: nazariy yondashuvlar va zamonaviy muammolar

28 **ABDULLAYEV KOMILJON ISTATILLO O'G'LI**

Bulutli texnologiyalarni huquqiy tartibga solish muammolari va istiqbollari

36 **AVLIYOQULOV BEKMIRZA BEKTEMIROVICH**

Transchegaraviy zarar yetkazish oqibatida vujudga kelgan nizolarni hal qilishda xalqaro xususiy huquqning o'rni

44 **MAMADIYEV ABROR ABDURAXMON O'G'LI**

O'zbekistonda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish yo'llari: kompensatsiyaviy mexanizmlar

53 **RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR O'G'LI**

Mezonin kapitalning tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishdagi o'rni va uning huquqiy tartibga solinishi

61 **SAIDOVA NIGORAXON AKMAL QIZI**

Onlayn marketpleys operatorlarining huquqiy maqomi

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

74 **ISANOV XOLMUROD RUZIYEVICH**

Qishloq xo'jaligi sohasini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish muammolari

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

83 **BAZARBAEVA SHAXLO RAXIMOVNA, SOBITOVA UMIDAXON MUROD QIZI**

Fuqarolar huquqlarini ta'minlashda huquqni muhofaza qiluvchi organlar va sud tizimining o'zaro hamkorligi

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

94 **ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF O'G'LI**

Sun'iy intellektdan foydalangan holda sodir etilgan jinoyatlar uchun javobgarlik: xalqaro-huquqiy yondashuv

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQI VA
SUD EKSPERTIZASI

102 **BAZAROVA DILDORA BAXADIROVNA**

Jinoyat protsessida ichki ishonchga ko'ra dalillarni baholashning nazariy muammolari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

125 **KOLENKO YEVGENIY VYACHESLAVOVICH, AHMADOV ALIMARDON AXMADOVICH**

Kriptoaktivlar soyadagi iqtisodiyotda: jinoiy faoliyatda foydalanilgan aktivlarni qaytarishning huquqiy tahlili

137 **AHMADJONOV MURODULLO NURALI O'G'LI**

Korrupsiyaning sabablari va demokratik yechimlar

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

145 **MO'MINOV ASILBEK HUSNIDDIN O'G'LI**

Raqamli muhitda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish sohasidagi qonunchilik: xorijiy tajriba va milliy istiqbollar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА.
ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 ЭШТУРДИЕВА ФАРАНГИЗ БАХОДИР КИЗИ

Феномен правового пробела и его устранение: на примере гражданского законодательства Узбекистана

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

21 НОСИРОВ ШЕРЗОД ШЕРМАТОВИЧ

Трансграничное право несостоятельности: теоретические подходы и современные проблемы

28 АБДУЛЛАЕВ КОМИЛЖОН ИСТАТИЛЛО УГЛИ

Проблемы и перспективы правового регулирования облачных технологий

36 АВЛИЁКУЛОВ БЕКМИРЗА БЕКТЕМИРОВИЧ

Роль международного частного права в разрешении споров, возникающих в результате причинения трансграничного ущерба

44 МАМАДИЕВ АБРОР АБДУРАХМОН УГЛИ

Пути совершенствования системы защиты прав интеллектуальной собственности в Узбекистане: компенсационные механизмы

53 РАХМАТОВ АЗИЗБЕК ИСКАНДАР УГЛИ

Роль мезонинного капитала в финансировании предпринимательской деятельности и его правовое регулирование

61 САИДОВА НИГОРАХОН АКМАЛ КИЗИ

Правовой статус операторов онлайн-маркетплейсов

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

74 ИСАНОВ ХОЛМУРОД РУЗИЕВИЧ

Проблемы совершенствования правового регулирования сельскохозяйственной сферы

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

83 БАЗАРБАЕВА ШАХЛО РАХИМОВНА, СОБИТОВА УМИДАХОН МУРОД КИЗИ

Взаимодействие правоохранительных органов и судебной системы при обеспечении прав граждан

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

94 АББОСОВ МИРСУЛТОН МИРШАРОФ УГЛИ

Ответственность за преступления, совершённые с использованием искусственного интеллекта: международно-правовой подход

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

102 БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА

Теоретические проблемы оценки доказательств по внутреннему убеждению в уголовном процессе

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

125 КОЛЕНКО ЕВГЕНИЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ, АХМАДОВ АЛИМАРДОН АХМАДОВИЧ

Криптоактивы в теневой экономике: правовой анализ возврата активов, используемых в преступной деятельности

137 АХМАДЖОНОВ МУРОДУЛЛО НУРАЛИ УГЛИ

Причины коррупции и демократические решения

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

145 МУМИНОВ АСИЛБЕК ХУСНИДДИН УГЛИ

Законодательство в сфере защиты персональных данных в цифровой среде: зарубежный опыт и национальные перспективы

CONTENTS

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

11 ESHTURDIEVA FARANGIZ BAKHODIR KIZI

The phenomenon of legal gaps and their elimination: on the example of Uzbekistan's civil legislation

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

21 NOSIROV SHERZOD SHERMATOVICH

Cross-border insolvency law: theoretical approaches and contemporary challenges

28 ABDULLAEV KOMILJON ISTATILLO UGLI

Problems and prospects of legal regulation of cloud technologies

36 AVLIYOQULOV BEKMIRZA BEKTEMIROVICH

The role of private international law in resolving disputes arising from transboundary damage

44 MAMADIEV ABROR ABDURAKHMON UGLI

Ways to improve the system of protection of intellectual property rights in Uzbekistan: compensatory mechanisms

53 RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR UGLI

The role of mezzanine capital in financing entrepreneurial activity and its legal regulation

61 SAIDOVA NIGORAXON AKMAL KIZI

Legal status of online marketplace operators

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

74 ISANOV KHOLMUROD RUZIEVICH

Problems of improving the legal regulation of the agricultural sector

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

83 BAZARBAEVA SHAKHLO RAKHIMOVNA, SOBITOVA UMIDAKHON MUROD KIZI

Interaction between law enforcement agencies and the judicial system in ensuring the rights of citizens

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

94 ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF UGLI

Liability for crimes committed using artificial intelligence: an international legal approach

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

102 BAZAROVA DILDORA BAKHADIROVNA

Theoretical problems of evidence evaluation based on inner conviction in criminal procedure

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

- 125 **KOLENKO YEVGENIY VYACHESLAVOVICH, AHMADOV ALIMARDON AHMADOVICH,**
Crypto-assets in the shadow economy: a legal analysis of the asset recovery used in criminal activities
- 137 **AHMADJONOV MURODULLO NURALI UGLI**
Causes of corruption and democratic solutions
-

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 145 **MUMINOV ASILBEK KHUSNIDDIN UGLI**
Legislation in the field of personal data protection in the digital environment:
foreign experience and national perspectives

Kelib tushgan / Получено / Received: 20.01.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 13.02.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 24.02.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.1./AIS07741>
UDC: 347.23(045)(575.1)

O'ZBEKISTONDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQLARINI HIMOYA QILISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI: KOMPENSATSIYAVIY MEXANIZMLAR

Mamadiyev Abror Abduraxmon o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Uzluksiz ta'lim bo'limi bosh mutaxassisi,
mustaqil izlanuvchi
ORCID: 0009-0007-1982-7664
e-mail: abroremamadiyev94@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk huquqlarini himoya qilishning kompensatsiyaviy mexanizmlari tahlil qilingan. Mamlakatda intellektual mulk huquqlarini samarali himoya qilish tizimini yaratish innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish va xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta'minlashda katta ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda intellektual mulk huquqlarini himoya qilishga oid milliy qonunchilikdagi mavjud kamchiliklar o'rganildi. Xorijiy mamlakatlar sud amaliyotidan olingan misollarda yuqori miqdordagi kompensatsiyalarning preventiv ahamiyati ko'rsatildi. Shartli kompensatsiya miqdorlarini oshirish, uchlamchi kompensatsiya institutini joriy etish, isbotlash yukini yengillashtirish, maxsus intellektual mulk sudlarini tashkil etish, sudylar va ekspertlarni tayyorlash hamda jamiyatda intellektual mulk madaniyatini shakllantirish bo'yicha amaliy takliflar berildi. Shuningdek, bu boradagi qonunchilikni takomillashtirishga oid fikrlar ilgari surildi.

Kalit so'zlar: intellektual mulk, kompensatsiyaviy mexanizmlar, patent huquqi, mualliflik huquqi, savdo belgilari, shartli kompensatsiya, uchlamchi kompensatsiya, preventiv choralar, baholash standartlari

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ: КОМПЕНСАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ

Мамадиев Аброр Абдурахмон угли,
самостоятельный соискатель,
главный специалист отдела непрерывного образования
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье проанализированы компенсационные механизмы защиты прав интеллектуальной собственности в Республике Узбекистан. Формирование эффективной системы защиты прав интеллектуальной собственности имеет ключевое значение для развития инновационной экономики и обеспечения соответствия международным стандартам. В рамках исследования выявлены существующие недостатки национального

законодательства, регулирующего вопросы защиты интеллектуальных прав. На примерах судебной практики зарубежных государств показано превентивное значение высоких размеров компенсаций. В работе сформулированы практические предложения, направленные на повышение эффективности компенсационных механизмов, включая увеличение размеров условной компенсации, внедрение института тройной компенсации, облегчение бремени доказывания, создание специализированных судов по интеллектуальной собственности, подготовку судей и экспертов, а также формирование культуры уважения к интеллектуальной собственности в обществе. Кроме того, выдвинуты предложения по совершенствованию законодательства в данной сфере.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, компенсационные механизмы, патентное право, авторское право, товарные знаки, условная компенсация, тройная компенсация, превентивные меры, стандарты оценки

WAYS TO IMPROVE THE SYSTEM OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN UZBEKISTAN: COMPENSATORY MECHANISMS

Mamadiev Abror Abdurakhmon ugli,

Chief Specialist of the Department of Continuing Education,
Tashkent State University of Law,
Independent Researcher

Abstract. *The article analyzes compensatory mechanisms for the protection of intellectual property rights in the Republic of Uzbekistan. The creation of an effective system for the protection of intellectual property rights in the country is of great importance in the development of an innovative economy and ensuring compliance with international standards. The study examined existing shortcomings in national legislation on the protection of intellectual property rights. Examples from the judicial practice of foreign countries showed the preventive significance of large compensations. Practical proposals were made to increase the amount of conditional compensation, introduce the institution of tertiary compensation, ease the burden of proof, create specialized intellectual property courts, train judges and experts, and form a culture of intellectual property in society. Opinions were also put forward on improving legislation in this area.*

Keywords: *intellectual property, compensatory mechanisms, patent law, copyright, trademarks, conditional compensation, case law, preventive measures, valuation standards*

Kirish

Zamonaviy jahon iqtisodiyotida intellektual mulk obyektlari eng qimmatli aktivlardan biriga aylanmoqda. Manbalarda qayd etilishicha, AQShda IP-intensiv sohalar yalpi ichki mahsulotning 38 foizga yaqinini tashkil qiladi (MVIP Solutions, 2024). O'zbekiston Respublikasi ham innovatsion iqtisodiyotga o'tish jarayonida intellektual mulk huquqlarini samarali himoya qilish tizimini barpo etishga katta e'tibor qaratmoqda.

Shu bilan birga, intellektual mulk huquqlarining buzilishi holatlari ham tobora ko'payib bormoqda. Kontrafakt mahsulotlar

ishlab chiqarish, noqonuniy nusxa ko'chirish, patent huquqlarini rad etish kabi huquqbuzarliklar nafaqat huquq egalarining manfaatlariga putur yetkazmoqda, balki butun jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Manbalarda aytilishicha, qalbaki mahsulotlar iste'molchilar, hukumatlar va intellektual mulk egalariga zarar yetkazadi. Ular 2016-yilda butun dunyo bo'ylab savdoning 3,3 foizini tashkil etgan va o'sha yili taxminan 509 mlrd dollar qiymatiga ega bo'lgan (Sharma, 2022). Ko'rinib turibdiki, kontrafakt, noqonuniy nusxa ko'chirish va patent huquqla-

rini buzish innovatorlar hamda huquq egalari daromadlarini kamaytiradi. Shu bilan birga, bu holatlar rivojlanayotgan bozorlar uchun innovatsiyani rag'batlantirishni sekinlashtiradi, investitsiyalarni qisqartiradi va soliq tushumlarini pasaytiradi. Shu munosabat bilan buzilgan huquqlarni tiklash va zararni qoplashning samarali kompensatsiyaviy mexanizmlarini joriy etish dolzarb vazifaga aylanmoqda.

Tadqiqotning maqsadi O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk huquqlarini himoya qilish tizimidagi kompensatsiyaviy mexanizmlarning hozirgi holatini tahlil qilish, xalqaro tajribani o'rganish va milliy qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

Xorijiy tajriba tahlillari shuni ko'rsatadiki, intellektual mulk huquqlarini buzganlik uchun yuqori miqdordagi kompensatsiyalar nafaqat jabrlanuvchining zararini qoplash, balki kuchli preventiv (profilaktik) ta'sir ko'rsatish vositasi hisoblanadi. "Adidas" ishida undirilgan 305 mln dollar, "Oracle" ishidagi 1,3 mlrd dollar va "Merck" kompaniyasi ishidagi 2,54 mlrd dollar miqdoridagi tovon pullari huquqbuzarlar uchun jiddiy ogohlantirish bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida esa kompensatsiya miqdorlari xalqaro amaliyotga nisbatan ancha past darajada belgilangan. Bazaviy hisoblash miqdorining (BHM) 20 baravaridan 1000 baravarigacha bo'lgan oraliq nazariy jihatdan keng ko'rinsada, amalda ko'pincha minimal miqdorlar qo'llanmoqda. Natijada bu choralar huquqbuzarlar uchun yetarli darajada ogohlantiruvchi ta'sir ko'rsatmaydi va takroriy huquqbuzarliklarning oldini olmaydi.

Shuningdek, xorijiy tajribada kompensatsiyaning turli shakllari (haqiqiy zarar, noqonuniy olingan foyda, jarima xarakteridagi zarar) birgalikda qo'llanishi kuzatiladi. Bu yondashuv huquq egalari to'liq va adolatli himoya kafolatini yaratadi hamda huquqbuzarlikdan olingan barcha noqonuniy foydani bartaraf etishga imkon beradi.

zarlikdan olingan barcha noqonuniy foydani bartaraf etishga imkon beradi.

Intellektual mulk huquqlarining buzilishi bilan bog'liq sud ishlarida zararlarni qoplash miqdori so'nggi yillarda keskin oshib borayotgani xorijiy davlatlar sud amaliyoti tahlilida yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Tovar belgilariga bo'lgan huquqlarning buzilishi bilan bog'liq sud amaliyoti zararlarni qoplash institutining samaradorligini yaqqol ko'rsatgan. Xususan, 2008-yilda Portland shahrida ko'rib chiqilgan ishda hakamlar hay'ati "Adidas America" va uning bosh kompaniyasi – "Adidas AG" foydasiga 305 mln AQSh dollari miqdorida zarar undirish haqida qaror chiqargan. Mazkur ish "Payless Shoe-Source" kompaniyasiga qarshi qo'zg'atilgan bo'lib, undirilgan summa bir nechta zarar turlarini o'z ichiga olgan. Jumladan, 30,6 mln dollar real (haqiqiy) zarar, 137 mln dollar huquqbuzar tomonidan noqonuniy olingan foydani qaytarish (disgorged profits) hamda 137 mln dollar jarima xarakteridagi (punitive) zarar undirilgan (OregonLive, 2008).

Mualliflik huquqlarining buzilishi bilan bog'liq sud amaliyotida ham zararlarni qoplash bo'yicha juda yirik miqdordagi qarorlar mavjud. Xususan, 2010-yilda Kaliforniya shtatining Shimoliy okrugida ko'rib chiqilgan ishda hakamlar hay'ati "Oracle" kompaniyasi foydasiga 1,3 mlrd AQSh dollari miqdorida rekord darajadagi zarar undirish haqida qaror chiqardi. Ushbu ish SAP AG, "SAP America" hamda "TomorrowNow" kompaniyalariga qarshi qo'zg'atilgan bo'lib, unda "Oracle"ga tegishli dasturiy ta'minotga bo'lgan mualliflik huquqlarining buzilishi aniqlangan (Boies et al., 2010). Mazkur sud qarori, ayniqsa, dasturiy mahsulotlar sohasida mualliflik huquqlarining noqonuniy o'zlashtirilishi huquqbuzarlar uchun nihoyatda og'ir moliyaviy oqibatlarga olib kelishini ko'rsatadi hamda intellektual mulk huquqlarini himoya qilishda kompensatsiyaviy mexanizmlarning muhim preventiv ahamiyatga ega ekanini tasdiqlaydi.

Shuningdek, yana bir misolda aytilishicha, 2016-yilda ko'rib chiqilgan patent huquqlarining buzilishi bilan bog'liq ishda hakamlar hay'ati "Merck & Co." kompaniyasining bo'linmasi foydasiga 2,54 mlrd AQSh dollari miqdorida tovon puli undirish haqida qaror chiqargan. Mazkur ishda "Gilead Sciences, Inc." tomonidan "Merck" kompaniyasiga tegishli patentlangan birikmadan gepatit C kasalligini davolashga mo'ljallangan "Sovaldi" va "Harvoni" dorilarini ishlab chiqarishda ruxsatsiz foydalanilgani aniqlangan. Shu bilan birga, hakamlar hay'ati huquqbuzarlik qasddan sodir etilgan deb topgan bo'lib, bu holat AQSh Federal okrugi bosh sudyasi tomonidan zarar miqdorini uch baravargacha oshirish imkoniyatini yuzaga keltirgan. Ushbu sud qarori patent huquqlarining ongli ravishda buzilishi huquqbuzar uchun nihoyatda og'ir moliyaviy oqibatlariga olib kelishini ko'rsatadi hamda intellektual mulk huquqlarini himoya qilishda kompensatsiyaviy mexanizmlarning preventiv ahamiyatini oshiradi (Parr, 2018).

Keltirilgan xorijiy sud amaliyoti tahlili O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida ham shunga o'xshash samarali kompensatsiyaviy mexanizmlarni joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Hozirgi vaqtda milliy qonunchilikda belgilangan kompensatsiya miqdorlari va ularni qo'llash mexanizmlari xalqaro amaliyotdan sezilarli darajada orqada qolmoqda.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Jahon Savdo Tashkiloti (JST) a'zosi sifatida TRIPS shartnomasi qoidalariga rioya qilishi lozim. TRIPS (World Trade Organization, 1994) shartnomasi sud orqali himoya choralarini belgilaydi va yetarli darajadagi kompensatsiyalarni ta'minlashni talab qiladi.

Bundan tashqari, kuchli kompensatsiyaviy mexanizmlar investitsion muhitni yaxshilashga ham xizmat qiladi. Xorijiy investorlar va xalqaro kompaniyalar o'z intellektual mulkini ishonchli himoya qilinadigan mamlakatlarda faoliyat yuritishni afzal ko'radilar. Bu O'zbekiston Respublikasining innovatsion va texnologik rivojlanishga qaratilgan investitsi-

yalar uchun jalb qiluvchi mamlakat sifatidagi obro'sini oshiradi.

Shu munosabat bilan, milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirishga qaratilgan qator takliflarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Qonunchilikka kiritilishi lozim bo'lgan o'zgarishlar

Yuqorida keltirilgan tahlil va xalqaro tajriba asosida quyidagi qonunchilik o'zgarishlarini taklif qilish mumkin.

Shartli kompensatsiya miqdorlarini oshirish – hozirgi minimal va maksimal miqdorlar juda past. Shuningdek, mutaxassislarning aytilishicha, qonunchilikda kompensatsiya miqdorini belgilashda juda keng oraliq mavjud – ya'ni bazaviy hisoblash miqdorining (BHM) 20 baravaridan 1000 baravarigacha. Bu oraliq sudlarga katta diskretsiya (erkinlik) beradi, lekin aniq mezonlar bo'lmagani sababli qarorlar bir xillikdan yiroq, ayrim hollarda esa subyektiv baholarga tayaniladi (Mamadiyev, 2025a). Patent huquqlari uchun esa yanada yuqori miqdorlar belgilanishi maqsadga muvofiq. Bu borada Rossiya Federatsiyasining Fuqarolik kodeksining 1301-moddasida asarga bo'lgan mutlaq huquqni buzganlik uchun javobgarlik nazarda tutilgan bo'lib, o'n mingdan o'n million rublgacha, shuningdek, kodeksning 1406.1-moddasida ixtiro, foydali model yoki sanoat namunasiga bo'lgan mutlaq huquqni buzganlik uchun ellik mingdan o'n million rublgacha miqdorda javobgarlik belgilangan (Russian Federation, 2006).

Uchlamchi kompensatsiya institutini joriy etish – ataylab sodir etilgan huquqbuzarliklar uchun kompensatsiya miqdorini ikki yoki uch baravarga oshirish imkonini beruvchi mexanizm kiritilishi kerak. Bu, ayniqsa, takroriy huquqbuzarliklar va katta miqyosdagi huquqbuzarliklar uchun samarali bo'ladi.

Rossiya Federatsiyasi Fuqarolik kodeksining 1301-moddasida qayd etilishicha, asarning qalbaki nusxalari qiymatining ikki baravari miqdorida, asardan foydalanish huquqi qiymatining ikki baravari miqdorida,

o'xshash holatlarda odatda asardan huquqbuzar tomonidan qo'llangan usulda qonuniy foydalanish uchun undiriladigan narx asosida belgilanishi amaliyoti mavjud (Russian Federation, 2006).

Isbotlash yukini yengillashtirish – da'voga zararni isbotlashda yordam beradigan mexanizmlar joriy etilishi kerak. Masalan, huquqbuzarga o'z moliyaviy hujjatlarini taqdim etish majburiyati, sud ekspertizasini sud tomonidan tayinlash va uning xarajatlarini huquqbuzar zimmasiga yuklash kabi.

Ko'pgina davlatlarda (AQSh, Buyuk Britaniya, Yevropa Ittifoqi davlatlari) mualliflik huquqini buzishda jabrlanuvchi zararini isbotlash qiyin bo'lgan holatlar uchun "*statutory damages*" (ya'ni qonunda belgilangan minimal yoki maksimal kompensatsiya miqdori) instituti qo'llanadi (Mamadiyev, 2025b).

Boshqa bir muallifning ta'kidlashicha, Bolgariya, Moldova va Dominikan Respublikasida sud tomonidan statut zararlarni tayinlash faqat da'vogar haqiqiy zararlarni hisoblab chiqishning imkoni yo'qligi yoki jiddiy qiyinchiliklar mavjudligini isbotlagan taqdirda qo'llanadi. Xitoyda statut zararlari huquq egasiga faqat zararlarni miqdorini, huquqbuzarning daromadini yoki litsenziya qiymatini hisoblash imkonsiz bo'lgan holda qo'llanadi (Lukyanov, 2024).

Huquqbuzarning foydasini kompensatsiya sifatida to'lash institutini kengaytirish – qonunda aniq belgilanishi kerak bo'lgan norma shunday ifodalanishi kerak: "huquq egasi o'z zarari yoki huquqbuzarning foydasi o'rtasida tanlov qilish huquqiga ega". Bu, ayniqsa, huquqbuzar katta foyda olgan hollarda muhim sanaladi.

Rossiya Federatsiyasi Fuqarolik kodeksining 1301-, 1311-, 1406.1-, 1515- va 1537-moddalari mazmunidan kelib chiqib, sudga da'vo arizasi bilan murojaat qilganda da'voga undirilishi kerak bo'lgan kompensatsiyani hisoblashning formulalaridan (usullaridan) birini tanlash imkoniyati berilgan (Lukyanov, 2024).

Huquqbuzar tomonidan olingan daromadni undirib olish ko'plab xorijiy huquqiy tizimlarga xosdir. Xususan, mazkur javobgarlik chorasi Fransiya (2023-y.), Italiya (2005-y.), Shveysariya (Fausten & Hammesfahr, 2012) va AQSh (1950-y.) qonunchiligida nazarda tutilgan. Shuningdek, intellektual mulk huquqlarining natijalariga bo'lgan huquqlarni buzganlik uchun javobgarlik chorasi sifatida daromadni undirish imkoniyati Yevropa Ittifoqining Direktivasi (2004-y.)ning 13-moddasi 1-bandi qoidalari bilan to'g'ridan to'g'ri ruxsat etilgan.

Institutsional ishlanmalar

Qonunchilik o'zgarishlari bilan bir qatorda, institutsional ishlanmalar ham zarur:

Maxsus intellektual mulk sudlarini tashkil etish

Rivojlangan mamlakatlardagi tajribadan kelib chiqib, intellektual mulk bo'yicha ixtisoslashgan sudlar yoki sud palatalari yaratilishi maqsadga muvofiq. Bu sud qarorlarining sifatini oshiradi va bir xillikni ta'minlaydi.

Maxsus intellektual mulk sudlarini tashkil etish zarurligi ko'plab xalqaro tadqiqotlar natijasida isbotlangan. Qayd etilishicha, Xitoyda patent egalari umumiy sudlarga qaraganda intellektual mulk sudlarida ko'proq zarar uchun da'vo qilishlari va intellektual mulk sudlari ko'proq zararni qoplashlari aniqlangan (Zhang et al., 2022). Ma'lum bir yurisdiksiyada ixtisoslashgan sudlarni tashkil etish qanchalik foydali yoki zarurligi intellektual mulkdan tashqariga chiqadigan bir qator omillarga bog'liq, degan xulosaga kelingan.

Shu bilan birga, ayrim mutaxassislarining aytishicha, intellektual mulk bo'yicha ixtisoslashgan sudlarni tashkil etish o'z-o'zicha yetarli va mustaqil siyosiy vosita sifatida emas, balki intellektual mulk va innovatsiyalar sohasidagi umumiy siyosat vositalari majmuasidagi bir element sifatida ko'rilishi lozim. Shu bois, mazkur institut ijodkorlikni rag'batlantirish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash hamda intellektual mulk nizolarida adolatli sudlov sifatini oshirishga qaratil-

gan boshqa siyosiy vositalar bilan to'ldirilishi kerak (De Werra, 2016).

Shu sabablarga ko'ra, bosqichma-bosqich ehtiyoj va imkoniyatdan kelib chiqqan holda maxsus intellektual mulk sudlarini tashkil etish masalasini ko'rib chiqish maqsadga muvofiq.

Sudyalar va ekspertlarni tayyorlash dasturlarini rivojlantirish

Intellektual mulk bo'yicha ixtisoslashgan sud-yalar, advokatlar va ekspertlar tayyorlash tizimi yaratilishi kerak. Buning uchun xalqaro tashkilotlar (WIPO, YI) bilan hamkorlik qilish mumkin.

Masalan, *WIPO Academy* WIPOga a'zo davlatlar, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar, eng kam rivojlangan mamlakatlar va o'tish davridagi mamlakatlar uchun intellektual mulk bo'yicha ta'lim, o'qitish va malaka oshirish markazi hisoblanadi. Akademiya innovatsiya va ijodkorlik uchun zarur bo'lgan intellektual mulk bo'yicha insoniy salohiyatni oshirishga yordam beradi" (World Intellectual Property Organization, n.d. a).

WIPO akademiyasi akademiyaning intellektual mulk bo'yicha umumiy masofaviy o'qitish kursi (DL-101) asosida intellektual mulk bo'yicha sud ta'limini taklif etadi. Sud tizimi a'zolari uchun mavjud bo'lgan versiya turli mintaqalar va huquqiy an'analarni ifodalovchi tajribali sud-yalar hay'ati tomonidan ishlab chiqilgan va ko'rib chiqilgan.

Sudyalar uchun intellektual mulk bo'yicha masofaviy ta'lim (DL) kursi butun dunyo bo'ylab mavjud va quyidagi modullardan iborat:

1-modul: intellektual mulk (IP) huquqlariga kirish;

2-modul: mualliflik huquqi va turdosh huquqlar;

3-modul: savdo belgilari;

4-modul: patentlar;

5-modul: geografik ko'rsatkichlar;

6-modul: tijorat sirlari / oshkor qilinmagan ma'lumotlar;

7-modul: sanoat dizayni;

8-modul: IP bo'yicha boshqa mavzular (World Intellectual Property Organization, n.d. b).

Yagona baholash standartlarini ishlab chiqish

Intellektual mulk obyektlarini baholash uchun yagona metodologiya va standartlar qabul qilinishi zarur. Bunda xalqaro standartlar (ISO10668 (International Organization for Standardization, 2010), IVS 210 (International Valuation Standards Council, 2025)) hisobga olinishi kerak.

Baholash standartlari tan olingan xalqaro tizimlarga moslashtirilganda, tomonlar baholangan intellektual mulk qiymatining xolisligi va aniqligiga ishonishlari mumkin. Global standartlardan izchil foydalanish baholashlar o'rtasidagi subyektiv tarafdashliklar va nomuvofiqliklarni minimallashtiradi, ularning huquqiy sharoitlarda qonuniyligini mustahkamlaydi.

"Intellektual mulkni baholash bo'yicha global standartlarning asosini tashkil etuvchi asosiy tamoyillar izchilik, shaffoflik va betaflilikni ta'kidlaydi. Ushbu tamoyillar intellektual mulkni baholashning turli yurisdiksiyalar va sohalarida ishonchli va taqqoslanadigan bo'lishini ta'minlashga qaratilgan" – deya ta'kidlanadi boshqa manbada (Legal IP Strategies, 2024).

Intellektual mulkni baholashning xalqaro standartlarini (ISO 10668 (International Organization for Standardization, 2010), IVS 210 (International Valuation Standards Council, 2025)) O'zbekiston huquqiy tizimiga joriy etish zarurati ikki asosiy omil bilan asoslanadi:

birinchidan, global investitsiya va savdo oqimlarida ishtirok etish uchun xalqaro tan olinish zarur;

ikkinchidan, milliy intellektual mulk bozorini rivojlantirish va sud amaliyotini yaxshilash uchun yagona metodologik baza kerak.

Sud amaliyotini umumlashtirish va nashr etish tizimini yaratish

Oliy Sud tomonidan intellektual mulk bo'yicha ishlarni muntazam umumlashtirish va modeli qarorlarni e'lon qilish sud amaliyotini bir xil qilishga yordam beradi.

“Amaldagi sud amaliyotini tizimli ravishda tahlil qilish, shuningdek, undan yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan og‘ishlarni aniqlash va ularning oldini olish maqsadida samarali nashr yoki hisobot yuritish tizimining joriy etilishi alohida ahamiyat kasb etadi”, – deya qayd etadi yana bir manba (Consultative Council of European Judges, 2017).

“Sud qarorlarining to‘plamlarini shakllantirish g‘oyasi yangilik bo‘lmasa-da, raqamlashtirish jarayoni tufayli u alohida ahamiyat kasb etmoqda. Veb-platfomalar orqali kirish imkoniyati va qidiruv tizimlarining joriy etilishi ushbu to‘plamlarni sud amaliyotidagi og‘ishlarni aniqlash yoki ularning oldini olishga xizmat qiluvchi samarali vositaga aylantirmoqda” (Council of Europe, 2023).

Oliy Sudning qarorlari pastki sudlar uchun muhim yo‘riqnoma bo‘lib xizmat qiladi. Natijada bir xil vaziyatlarda turli sudlar bir xil huquqiy yechimga keladi.

Shuningdek, Oliy Sudning qarorlari pastki sudlar uchun muhim yo‘riqnoma bo‘lishini inobatga olsak, bir xil vaziyatlarda turli sudlar bir xil huquqiy yechimga kela oladi.

Fuqarolar va biznes vakillari sud qarorlarini oldindan taxmin qilishi mumkin bo‘ladi. Bu narsa qonunlarni talqin qilishda ham muhim omil sanaladi.

Yangi masalalar va murakkab holatlar bo‘yicha yo‘riqnoma vujudga kelib, sud amaliyotidagi qarama-qarshiliklar bartaraf etiladi. Modelli qarorlar boshqa sudlar uchun namuna bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, intellektual mulkka oid nizoli ishlarni ko‘rib chiqib hal etishda ular zarur hisoblanadi. Chunki intellektual mulk huquqi tez rivojlanmoqda, yangi texnologiyalar va yangi huquqiy munosabatlar vujudga kelmoqda. Hozirgi kunda murakkab huquqiy masalalar ko‘p uchrayotgani sababli ularning xalqaro standartlarga muvofiqligini ta‘minlash ham dolzarb sanaladi.

Intellektual mulk huquqiga bo‘lgan hurmat va madaniyatni shakllantirish

Samarali himoya tizimi nafaqat qonunchilik va institut choralari bilan, balki jami-

yatda intellektual mulk huquqlariga hurmat madaniyatini shakllantirishni ham talab qiladi:

“IP Ambassador” – jamiyat elchilari dasturini joriy etish

Mashhur blogerlar, influyencerlar, sportchilar va san‘atkorlarni IP elchilari sifatida jalb qilish maqsadga muvofiqdir. Ular o‘z ijtimoiy tarmoqlarida qaroqchilikka qarshi va halol kontentni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha xabarlar tarqatadilar.

Yoshlar orasida intellektual mulk madaniyatini ommalashtirish uchun zamonaviy ijtimoiy tarmoqlarda mashhur bo‘ladigan (viral) kampaniyalar yaratish kerak. Buning uchun “TikTok”, “Instagram” va “YouTube” kabi platfomalarda qisqa, qiziqarli va tushunarli videokontentlar tayyorlash lozim. Bu yondashuv an‘anaviy targ‘ibot usullariga qaraganda samaraliroq ta‘sir ko‘rsatadi.

*Blokcheyn texnologiyasi asosida IP registri-
ni yaratish*

Mualliflik huquqlarini avtomatik ravishda blokcheynda ro‘yxatdan o‘tkazish tizimini joriy etish zamonaviy talab hisoblanadi. Bu raqamli asarlar (musiqa, video, dizayn) uchun darhol va shaffof himoyani ta‘minlaydi.

NFT va smart-kontrakt texnologiyalaridan foydalanib, mualliflar o‘z asarlaridan bevosita daromad olish imkonini yaratish mumkin. Bunday tizim vositachilarni kamaytiradi va mualliflarning huquqlarini yanada mustahkamlaydi.

“IP Incubator” – innovatorlar uchun inkubator markazi tashkil etish

Yoshlarning IP g‘oyalarini tijoratlashtirishga yordam beradigan maxsus inkubator yaratish zarur. Bu yerda bepul yuridik maslahat, patent yozish ko‘nikmalari va investor bilan bog‘lanish imkoniyati taqdim etiladi.

Muvaffaqiyatli loyihalarni davlat va xususiy sektor qo‘llab-quvvatlash fondi orqali moliyalashtirishi innovatsion faoliyatni rag‘batlantiradi. Bunday markaz startup ekotizimini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Gamifikatsiya – IP o‘yinlar va ilovalar orqali ta’lim berish

Mobil o‘yinlar va interaktiv ilovalar orqali IP tushunchalarini o‘rgatish zamonaviy va samarali usul hisoblanadi. Masalan, virtual dunyoda o‘z biznesingni qurish, patent olish va himoya qilish jarayonini simulyatsiya qiluvchi o‘yin ishlab chiqish mumkin.

Maktab va universitetlarda IP olimpiadalari va tanlovlar o‘tkazishdan g‘oliblar stipendiya va startap grantlari oladi. Bu yondashuv ta’limni qiziqarli qiladi va amaliy ko‘nikmalarga yo‘naltiradi.

Xulosa

O‘zbekiston Respublikasida intellektual mulk huquqlarini himoya qilish tizimi shakllanib kelmoqda, ammo kompensatsiyaviy mexanizmlar hali to‘liq rivojlanmagan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, quyidagi asosiy xulosalarni shakllantirish mumkin:

Birinchidan, mavjud qonunchilik bazasi umumiy tamoyillarni belgilagan bo‘lsa-da, kompensatsiya miqdorlarini aniqlash mexanizmlari aniq ishlab chiqilmagan. Shartli kompensatsiya miqdorlari juda past va preventiv ta’sir ko‘rsatmaydi. Haqiqiy zarar va yo‘qotilgan foydani isbotlash juda qiyin bo‘lib, bu huquq egalarning manfaatlarini himoya qilishni cheklaydi.

Ikkinchidan, sud amaliyotida bir xillik yo‘q va turli sudlar o‘xshash ishlar bo‘yicha

turli qarorlar qabul qilmoqda. Malakali sud-yalar va ekspertlarning yetishmasligi, yagona baholash standartlarining yo‘qligi muammo tug‘dirmoqda.

Uchinchidan, xalqaro tajriba samarali mexanizmlarni ko‘rsatadi: uchlamchi kompensatsiya, huquqbuzarning foydasini qoplash, isbotlash yukini yengillashtirish va ixtisoslashgan sudlar. Bu tajribalarni milliy qonunchilikka moslashtirgan holda qo‘llash mumkin.

Tizimni takomillashtirish uchun quyidagi asosiy yo‘nalishlar taklif etiladi:

– qonunchilikka o‘zgarishlar kiritish: kompensatsiya miqdorlarini oshirish, uchlamchi kompensatsiya institutini joriy etish, huquqbuzarning foydasini qoplash mexanizmini kengaytirish;

– institutsional ishlanmalar: maxsus intellektual mulk sudlarini tashkil etish, sud-yalar va ekspertlarni tayyorlash, yagona baholash standartlarini ishlab chiqish;

– jamiyatda intellektual mulk huquqlariga hurmat madaniyatini shakllantirish, ta’lim dasturlariga tegishli kurslarni kiritish.

Ushbu choralarning amalga oshirilishi O‘zbekiston Respublikasida intellektual mulk huquqlarini samarali himoya qilish tizimini yaratishga, innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishga va xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta’minlashga yordam beradi.

REFERENCES

1. Boies, Sch., & Flexner LLP. (2010, December). *BSF wins largest damages verdict ever awarded for copyright infringement*. <https://www.bsflp.com/news-events/bsf-wins-largest-damages-verdict-ever-awarded-for-copyright.html>
2. Code de la propriété intellectuelle. (2023). [French Intellectual Property Code]. Art. L331-1-4.
3. Consultative Council of European Judges. (2017). *Opinion No. 20 (2017) on the role of courts with respect to the uniform application of the law* (pp. 7, 9). <https://rm.coe.int/opinion-no-20-2017-on-the-role-of-courts-with-respect-to-the-uniforma/16807661e3>
4. Council of Europe. (2023). *Issues affecting the consistency of judicial decisions and best practices in securing consistency in judicial decision making*. <https://rm.coe.int/issues-affecting-the-consistency-of-judicial-decisions-and-best-practi/1680afd8a5>

5. De Werra, J. (2016). *Specialised intellectual property courts – Issues and challenges* (pp. 15–41). In *Global perspectives for the intellectual property system* (Issue 2). CEIPI-ICTSD. <https://ssrn.com/abstract=2761209>
6. EC of the European Parliament and of the Council. (2004, April). Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights, art. 13(1). *Official Journal of the European Union*, L 157, 45.
7. Russian Federation. (2006). Civil Code. N 230-FZ.
8. International Organization for Standardization. (2010). *ISO 10668: Brand valuation — Requirements for monetary brand valuation*.
9. International Valuation Standards Council. (2025). *IVS 210: Intangible assets*. <https://ivsc.org/standards/>
10. Italian Industrial Property Code, Legislative Decree No. 30/2005, art. 125.
11. Legal IP Strategies. (2024). *Exploring international approaches to IP valuation in intellectual property law*. <https://legalipstrategies.com/international-approaches-to-ip-valuation/>
12. Lukyanov, R. L. (2024). *Kompensatsiya sifatida fuqarolik-huquqiy javobgarlik chorasi sifatida mutlaq huquqni buzganlik uchun* [Compensation as a measure of civil liability for infringement of exclusive rights]. [PhD Thesis]. RGUP, Moscow.
13. Mamadiyev, A. A. (2025a). *Intellektual mulkni himoya qilishda kompensatsiya institutini joriy qilish masalalari* [Issues of introducing the institution of compensation in the protection of intellectual property]. *ZDIF*, 4(23), 24–30. <https://zenodo.org/records/17286009>
14. Mamadiyev, A. A. (2025b). *Intellektual mulk huquqlarini kompensatsiyaviy himoya qilish: xalqaro amaliyot tahlili* [Compensatory protection of intellectual property rights: Analysis of international practice]. *Journal of Education, Ethics and Value*, 4(9), 256–261. <https://jeev.innovascience.uz/index.php/jeev/article/view/1567>
15. MVIP Solutions. (2024). *Measuring the impact of IP on GDP and/or economic growth: Can it be truly calculated?* <https://www.mvip.solutions/post/measuring-the-impact-of-ip-on-gdp-and-or-economic-growth-can-it-be-truly-calculated>
16. OregonLive. (2008, May). *Portland jury orders Payless to pay damages*. https://www.oregonlive.com/breakingnews/2008/05/portland_jury_orders_payless_t_1.html
17. Parr, R. L. (2018). *Intellectual property: Valuation, exploitation, and infringement damages* (5th ed., p. 401). John Wiley & Sons.
18. Fausten, T., & Hammesfahr, R. (2012). *Punitive damages in Europe: Concern, threat or non-issue?* Zurich, Switzerland: Swiss Reinsurance Company.
19. Sharma, S. (2022). *arXiv preprint*. <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2022arXiv221202945S/abstract>
20. Legal Information Institute. (1950). 15 U.S.C. § 1117 — Recovery for violation of rights.
21. World Intellectual Property Organization. (n.d. a). *About WIPO Academy*. <https://www.wipo.int/en/web/wipo-academy>
22. World Intellectual Property Organization. (n.d. b). *Judicial training on intellectual property*. <https://welc.wipo.int/jtip/>
23. World Trade Organization. (1994). *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)*, Annex 1C of the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization (15 April 1994).
24. Zhang, Ya-Feng & Li, Li-Ming & Xu, Ke, 2022. *Do specialized intellectual property courts show a pro-patent propensity? Evidence from China*, *International Review of Law and Economics*, Elsevier, vol. 70(C).

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 1-SON

VOLUME 6 / ISSUE 1 / 2026

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.6.1.